

Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen toiminnan yhtiöittäminen

Kunnanhallitus 06.06.2022 § 138
208/00.01.00.02/2022

Aiempi käsittely

Vuoden 2021 talousarviossa valtuusto asetti yhdeksi sitovaksi tavoitteeksi kunnan omistamisen tehostamisen. Valtuuston asettaman tavoitteen toteuttamiseksi kunnassa toteutettiin vuonna 2021 konserniselvitys Nurmijärven Sähkö Oy:n ja Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen konserni- ja omistusrakenteiden kehittämistä. Selvityksen on kunnan toimeksiannosta laatinut Inspira Oy. Selvitys on valmistunut lokakuussa 2021 ja loppuraportti on esitelty valtuustolle 1.12.2021.

Kunnanvaltuusto käsitteli konserniselvityksen jatkotoimenpiteitä kokouksessaan 28.2.2022 § 14. Veden yhtiöittämisen osalta kunnanvaltuusto päätti kokouksessaan 28.2.2022 käynnistää valmistelut Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen yhtiöittämisessä ja että kunnanvaltuusto tekee yhtiöittämistä koskevat päätökset erikseen tämän tarkemman valmistelun jälkeen.

Selvitykset

Vuonna 2021 laaditussa konserniselvityksessä arvioitiin Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen osalta vaihtoehtoina seuraavia malleja:

- nykytoimintamuotoa eli vesiliikelaitosta
- kunnan omaa vesihuoltoyhtiötä
- vesihuollon liittämistä kuntakonsernin jo olemassa olevaan tytäryhtiöön, Nurmijärven Sähkö -osakeyhtiöön.

Konserniselvityksessä on käyty läpi eri toimintamallivaihtoehtojen hyödyt ja haitat sekä vaikutukset yhtiön ja kuntakonsernin toimintaan. Selvitykseen sisältyy myös taloudelliset mallinnukset vesihuollon toiminnasta yhtiömuodossa. Konserniselvityksen raporttiin sisältyy nykytilakuvaus, vesihuoltolaitoksen yhtiöittämisen läpikäynti, eri vaihtojen arviointi, taloudellinen mallinnus Nurmijärven Vesi -liikelaitokselle ja Nurmijärven Vesi -osakeyhtiölle sekä johtopäätökset.

Kunnanvaltuuston 28.2.2022 tekemän päätöksen jälkeen on laadittu erillinen lisäselvitys Nurmijärven Vesi-liikelaitoksen yhtiöittämisestä. Lisäselvityksessä on kuvattu yhtiöittämisen aikajana, yhtiöittämisvaihtoehtojen riskit veden ja kunnan näkökulmasta, yhtiöverotuksen vaikutukset sekä muut muutosprosessissa huomioitavat asiat. Lisäselvityksessä on mukana edelleen molemmat yhtiöittämisvaihtoehdot eli Veden yhtiöittäminen omaksi yhtiöksi tai Veden yhtiöittäminen Nurmijärven Sähkö Oy:n tytäryhtiöksi.

Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen yhtiöittäminen

Kunnanvaltuuston 28.2.2022 hyväksymien omistajapolitiittisten linjausten mukaisesti valmistelussa on lähdetty siitä, että vesihuolto on kunnalle strategisesti tärkeä omistus ja perusinfrastruktuuria, jonka tulee säilyä julkisessa omistuksessa ja kunnan täydessä määräysvallassa.

Päätöksentekoon esitetään Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen yhtiöittämistä kunnan 100 % omistamaksi tytäryhtiöksi. Yhtiö on osa Nurmijärven kuntakonsernia ja säilyisi kunnan omistuksessa ja täydessä määräysvallassa. Selvityksen mukaisesti Veden yhtiöittämisessä tunnistettuihin riskeihin on perusteltua varautua hyvällä suunnittelulla ja selkeillä menettelytavoilla yhtiön ja omistajan

välillä. Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen johtokunta on 8.12.2021 antamassaan lausunnossa puoltanut yhtiöittämistä tavalla, jossa perustettaisiin itsenäinen vesiyhtiö.

Yhtiöittämisen toiminnalliset vaikutukset

Yhtiöittämistä puoltavat yhtiöittämisestä saatavat toiminnalliset hyödyt. Toiminnallisina hyötyinä raportissa on tuotu esille, että osakeyhtiö on yleinen vesihuoltolaitoksen organisointimuoto ja malli sopii hyvin vesihuoltoon. Yhtiömuotoisessa toiminnassa saavutettavia hyötyjä olisivat muun muassa nopeampi ja joustavampi päätöksenteko sekä ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden turvaaminen. Vesihuollon ja kunnan välisen yhteistyön tulee olla osakeyhtiömuodossakin tiivistä kaavoituksen ja kunnallistekniikan kanssa.

Vesihuoltolaitoksia ohjaa hallintomallista riippumatta vesihuoltolaki. Mahdollisen yhtiöittämisen jälkeenkin Nurmijärven kunnalle jäisi merkittävä rooli kunnan vesihuoltoa koskeissa asioissa. Kunta päättäisi jatkossakin vesihuoltolaitoksen toiminta-alueet. Perustettavan yhtiön 100 % omistajana kunta linjaisi, ohjaisi ja valvoisi yhtiön toimintaa siten, että sen toiminta vastaisi kunnan sille asettamia tavoitteita. Omistajana kunta edellyttäisi yhtiöltä kunnan omistajapoliittisten linjausten ja konserniohjeen noudattamista sekä omistajan ennakkonäkemyksen tiedustelua ennen kunnan tai yhtiön kannalta merkittäviä päätöksiä. Vesiyhtiön rahoitus voidaan turvata ja konsernin rahoituskuluissa ei ole merkittävää eroa kuin mitä toimittaessa liikelaitosmuodossa.

Taloudelliset vaikutukset kuntaomistajalle

Yhtiöittämisessä Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen käyttötalous ja investoinnit poistuvat peruskunnan taloudesta ja kunnan talouteen vaikuttaa jatkossa vain osakeyhtiön maksama vuotuinen omistajatuloutus. Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen on ennakoitu olevan ylijäämäinen tulevina vuosina, kun taas peruskunnan arvioidaan olevan alijäämäinen, jolloin yhtiöittäminen hieman kasvattaa peruskunnan arviotua tilikauden alijäämää. Toisaalta Veden investoinnit poistuvat peruskunnan investoinneista, mikä vähentää peruskunnan lainamäärää tulevina vuosina.

Yhtiöittäminen toteutettaisiin liiketoimintakauppana, jossa kunta myy vesihuoltoliiketoiminnan sekä liiketoimintaan liittyvät omaisuuserät perustamalleen vesihuoltoyhtiölle käyväällä arvolla, joka perustuu vesihuoltolaitoksen arvonmääritykseen. Liiketoimintakauppaa puoltavat kunnan saama kirjanpidollinen myyntivoitto sekä vesihuoltoyhtiön alhainen verotettava tulo.

Liiketoimintakauppaa varten Nurmijärven Veden arvo määriteltiin ns. teknisen nykikäyttöarvon menetelmällä. Vesihuoltolaitoksen tekniseksi nykikäyttöarvoksi eli kauppahinnaksi saatiin 82,3 milj. euroa. Omaisuuden tasearvo on 54,7 milj. euroa, jolloin kunnalle syntyy liiketoimintakaupasta arviolta 29 milj. euron kirjanpidollinen myyntivoitto.

Kirjanpidollisesta myyntivoitosta kunnan on mahdollista tehdä esimerkiksi investointivarausta tulevia investointeja varten tai kasvattaa taseen ylijäämää, mikä helpottaa kunnan taloutta tulevina vuosina. Omistajan näkökulmasta vesiyhtiön vuotuinen tuloutus omistajalle voidaan säilyttää nykytasolla ja sen määrää on mahdollista tulevaisuudessa säätää.

Perustettavan yhtiön taloudellinen mallinnus

Konserniselvitykseen on sisällytetty perustettavan Nurmijärven Vesi Oy:n taloudellinen mallinnus (tuloslaskelma, kassavirrat, tasetarkastelu). Yhtiöittäminen korostaa vesihuoltolaitoksen toiminnan ohjaamista liiketaloudellisin perustein, mikä edesauttaa pitkän aikavälin taloussuunnittelua.

Yhtiöittämisen haittana nykytilaan verrattuna on yhtiön verovelvollisuus tuloksesta. Perustettava yhtiö on normaalia liiketoimintaa harjoittava yhtiö, joten se on tekemästään tuloksestaan verovelvollinen. Yhtiö joutuu siis maksamaan tuloksestaan veroa, mutta yhtiön tulokseen ja

tuloksesta mahdollisesti maksettavan veron määrään voidaan vaikuttaa pitkään järjestelyn yhteydessä tehtävällä suunnittelulla. Yhtiön perustamisen yhteydessä talous- ja verosuunnitteluun tulee kiinnittää erityistä huomiota verovaikutusten minimoimiseksi.

Laaditussa lisäselvityksessä on kuvattu, miten eri tavoilla voidaan vaikuttaa verotuksen muodostumiseen. Perustettavan yhtiön verotettavan tuloksen muodostumiseen voidaan vaikuttaa sekä taksoilla, yhtiön poistopohjan laajenemisella, että omistajalle maksettavalla tuloutuksella. Liiketoimintakaupassa yhtiön käyttömaisuuden arvo nousee vastaamaan sen todellista arvoa, mikä vähentää jo sellaisenaan maksettavan veron määrää. Järjestelyn yhteydessä maksettavan varainsiirtoveron määrä on varsin pieni, eikä sillä ole taloudellista merkitystä.

Selvityksessä on arvioitu myös yhtiöittämisen vaikutusta veden taksoihin ja selvityksen perusteella yhtiöittämisestä ei aiheudu ylimääräistä korotuspainetta veden taksoihin. Taloudellisen mallinnuksen mukaisesti yhtiössä tilikauden ylijäämä säilyy positiivisena koko tarkastelujakson vuoteen 2030 saakka. Mallinnuksessa on tarkasteltu myös vaihtoehtoa, jossa veden ja jäteveden taksoja ja perusmaksuja nostettaisiin vain inflaatio-oletuksen verran vuosittain ja myös tässä tarkastelussa tilikauden ylijäämä säilyy positiivisena. Laaditun taloudellisen mallinnuksen perusteella yhtiön ei tarvitsisi tehdä kuin kustannusten nousua vastaavia hinnankorotuksia, jotta yhtiön tulos säilyisi positiivisena ennustejaksolla.

Vaikutukset henkilöstöön

Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen toiminnan yhtiöittämisessä henkilökunta siirtyy perustettavaan yhtiöön liikkeenluovutuksen kautta ns. vanhoina työntekijöinä. Liikkeenluovutuksessa luovutushetkellä voimassa olevien työsuhteiden oikeudet ja velvollisuudet sekä näiden työsuhteiden työsuhte-etuudet siirtyvät luovutuksensaajalle. Työehtosopimuksina yhtiössä noudatetaan sen työnantajajärjestön solmimia työehtosopimuksia, joihin yhtiö on liittynyt. Työehtosopimusta ei voida kesken sopimuskauden vaihtaa vaan luovuttajaa sitova työehtosopimus pysyy luovutuksensaajaa velvoittavana koko jäljellä olevan sopimuskauden. Kuntien ja kuntayhtymien kokonaan omistama osakeyhtiö voi ottaa eläkevakuutuksen Kevasta, jolloin eläke-etuudet säilyvät vähintään kunnallisella tasolla.

Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen yhtiöittämisestä on käyty yhteistoimintalain mukaiset neuvottelut 7.12.-21.12.2021 välisenä aikana. Varsinainen liikkeen luovutusta koskeva yhteistoimintamenettely käydään mahdollisen periaateratkaisun jälkeen, ennen yhtiöittämistä tai liikkeenluovutusta koskevia lopullisia päätöksiä.

Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen johtokunnan lausunto

Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen johtokunta on antanut lausuntona vesihuollon yhtiöittämisestä 8.12.2021. Johtokunnan lausunnossa on otettu kantaa sekä Veden yhtiöittämiseen omaksi yhtiöksi että Veden yhtiöittämiseen Nurmijärven Sähkö Oy:n tytäryhtiöksi.

Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen johtokunta on lausunnossaan todennut, että vesihuoltolaitoksen yhtiöittäminen tavalla, jossa omistus pysyy kokonaisuudessaan kunnalla, voisi olla toteutuskelpoinen kehitysvaihtoehto. Johtokunnan mielestä selkein ja varmin tapa säilyttää kunnan 100 % omistus vesihuoltolaitokseen on jatkaa liikelaitoksena tai perustaa itsenäinen vesiyhtiö. Johtokunnan lausunnossa on tuotu esille yhtiöittämiseen liittyviä toiminnallisia vaikutuksia ja otettu kantaa malliin, jossa yhtiö perustettaisiin Nurmijärven Sähkö Oy:n tytäryhtiöksi. Yhteenvetona lausunnosta voidaan todeta, että Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen johtokunnan mielestä vesihuoltolaitoksen toiminnalle vaikuttaisi olevan hyötyä yhtiöittämisestä, mutta tämä tulisi toteuttaa omana vesiyhtiönä. Omana vesiyhtiönä saadaan käyttöön yhtiöittämiseen liittyvät hyödyt, mutta välttämään riskeiltä, joita liittyy sähköyhtiöön yhdistämiseen.

Aikataulu

Yhtiöittämisen aikataulullisena tavoitteena on, että perustettava yhtiö aloittaisi toimintansa 1.1.2023 lukien tai viimeistään 1.1.2024 lukien. Yhtiöittäminen on mahdollista toteuttaa myös kesken toimintavuoden. Yhtiöittämisen aikatauluun vaikuttaa keskeisesti muun muassa järjestelmäsiirtojen toteuttaminen ja yhtiön perustamisasiakirjojen laatiminen. Aikataulu tarkentuu mahdollisen yhtiöittämisen valmistelupäätöksen jälkeen.

Liitteet

Päätöksen liitteenä on konserniselvityksen loppuraportti, vesihuollon yhtiöittämistä koskeva lisäselvitys sekä Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen johtokunnan 8.12.2021 antama lausunto yhtiöittämisestä. Lisäksi oheismateriaalina on Nurmijärven Veden yhtiöittämisen talousvaikutukset kuntaomistajan näkökulmasta.

Esittelijä

Kunnanjohtaja

Esitys

Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että

1. kunnanvaltuusto päättää edellä selostusosassa todetuilla perusteilla käynnistää valmistelut Nurmijärven Vesi -liikelaitoksen yhtiöittämiseksi kunnan 100 % omistamaksi tytäryhtiöksi.
2. yhtiöittämisen aikataulullisena tavoitteena on, että perustettava yhtiö aloittaa toimintansa 1.1.2023 tai viimeistään 1.1.2024 lukien.
3. kunnanvaltuusto valtuuttaa kunnanhallituksen tekemään yhtiön perustamista sekä sen täytäntöönpanoa koskevat päätökset tarkemman valmistelun jälkeen.

Pöytäkirja tarkastetaan tämän asian osalta heti kokouksessa.

Valmistelija

hallintojohtaja Katja Vuorinen, puh. 040 317 4000

Käsittely

Erno Kontio, Päivi Kopra ja Leena Vuorenpää olivat kuultavana asiantuntijoina ja he poistuivat kokouksesta ennen asian varsinaisen käsittelyn aloittamista.

Tapio Sivula teki seuraavan muutosesityksen Otto Suhosen ja Harri Lepolahden kannattamana:

”Nurmijärven Vesi-liikelaitoksen yhtiöittämiseen liittyy useampia epävarmuustekijöitä, jotka eivät puolla liikelaitoksen yhtiöittämistä. Yhtiöittämisen tarvetta on perusteltu erityisesti kahdesta näkökulmasta eli henkilöstön paremmalla saatavuudella, koska osakeyhtiössä voi määrittää palkat vapaammin kuin kunnallisessa liikelaitoksessa, joka on kiinteämmin osa kunnan palkkarakennetta. Palkkauksen haasteet koskevat laajasti kunnan eri toimintoja. Erityisen voimakkaasti ne ovat näkyneet Teknisellä toimialalla. Ongelmaa ei pidä ratkaista pistemäisesti yhden toiminnon osalta, vaan sitä tulee selvittää laajemmin osana kunnan henkilöstösuunnittelua.

Toisena argumenttina on ollut päätöksenteon joustavuuden parantaminen yhtiömallissa. Kunnallinen osakeyhtiö on kiinteä osa kuntakonsernia eikä voi toimia pelkästään operatiivisen johdon tekemien linjauksien pohjalta. Osakeyhtiössä linjauksia ja operatiivisen johdon päätösvallan yläpuolella olevia päätöksiä tekee ensisijaisesti yhtiön hallitus. Hallitus koostuu pääsääntöisesti

poliittisista päätöksentekijöistä kuten liikelaitoksen johtokunta on koostunut. Toisekseen linjapäätöksissä yhtiön hallituksen tulee kuulla omistajaa. Merkittävässä osassa linjapäätöksiä tarvitaan omistajaohjausta eli kunnanhallituksen tekemää linjausta linjapäätöksen pohjaksi.

Yhtiöittämisen mahdolliset hyödyt ovat rajallisia suhteessa riskeihin, joita yhtiöittämisessä on. Esimerkiksi veroriskiä ei ole pystytty tyydyttävällä tavalla esiselvityksissä osoittamaan kokonaan vältettävissä olevaksi. Päätöksessä, jonka elinkaari tulisi olemaan pitkä ja sen vaikutus merkittävä kuntalaisille, täytyy varmuuden olla riittävän suuri.

Yhdeksi keinoksi tuloksentasaukseen on esitetty tuloksen siirtämistä poistojen ylimeneviltä osilta kuntaemolle. Nurmijärven Vesi-liikelaitos on pyrkinyt tekemään tulosta varautukseen tulevien vuosien investointipaineisiin. Valmistautumista on tehty pitämällä veden ja jäteveden yksikköhinnat mm. pääkaupunkiseutua merkittävästi korkeampina. Vesi-liikelaitoksen perimä kuutiohinta vedestä ja jätevedestä on yhteensä noin 2,38 € kalliimpi verrattuna esimerkiksi HSY alueeseen. Veden ja jäteveden kokonaishinta HSY alueella on 3,42 €/m³, Nurmijärvellä se on tällä hetkellä 5,80 €/m³.

Tuloksen siirto kuntaemolle edes osittain nykyisen vuosittaisen tuottotavoitteen lisäksi verovaikutusten ehkäisemiseksi vesittäisi perustelua varautumisesta mittaviin investointitarpeisiin verkoston ja puhdistamoiden osalta. Tätä ei tee hyväksyttäväksi edes se, että siirrettävällä tuloksella rahoitettaisiin kunnan muita tärkeitä menoja. Siirrettävä osa voidaan nähdä piiloverotuksena, joka kohtelisi kuntalaisia hyvin eri tavoin. Vaikutuksia tulisi mm. siitä, että osa kuntalaisista asuu kunnallisen veden ja viemäröinnin piirissä, osa vastaa omasta vesihuollostaan sekä veden, että jäteveden osalta. Myös kotitalouden henkilöluku vaikuttaisi ns. piiloveron suuruuteen. Liikelaitos rakenteena mahdollistaa tuloksen jättämisen Vesi-liikelaitoksen omaan tuloslaskelmaan tulevien investointien rahoittamiseen, liikelaitos ei maksa tuloksestaan veroa.

Edellä kuvatusti hyödyt yhtiöittämisestä jäisivät kohtuullisen pieniksi, kun taas mahdolliset riskit mm. verotuksen osalta olisivat jatkossa vaikuttamassa Nurmijärven Veden toimintaan ja rajoittamassa tuleviin investointeihin varautumista.

Kunnanhallitus esittää valtuustolle, että Nurmijärven Vesi-liikelaitos jatkaa toimintaansa nykymuotoisena eikä sitä yhtiöitetä.”

Puheenjohtaja totesi, että kunnanhallitus ei ole asiasta yksimielinen, joten asiassa tulee suorittaa äänestys. Puheenjohtaja teki seuraavan äänestyselähdöksen:

JAA = esittelijän pohjaesitys

EI = Sivulan esitys

Äänestyksen tulos:

JAA 2 ääntä (Mattila, Suomi)

EI 9 ääntä (Tapiolinna, Hägg, Lepolahti, Maijala, Niinimäki, Raekannas, Sivula, Suhonen, Örling)

Äänestyksen tuloksena kunnanhallitus hyväksyi äänin 2–9 Tapio Sivulan esityksen.

Päätös

Kunnanhallitus päätti esittää valtuustolle, että Nurmijärven Vesi -liikelaitos jatkaa toimintaansa nykymuotoisena eikä sitä yhtiöitetä.

Pöytäkirja tarkastettiin tämän asian osalta heti kokouksessa.